

Svar på prägelista: L.U.F. 70. Begravning.

Meddelare: Fingal Johansson

Bygget, Gjöakra Värnamo.

Lu F 70.

Dödsbudskapet. Torten var det inte vanligt att dödsfall meddelades på annat sätt än att man gick till prästen i församlingen och anmälde dödsfallet, och sedan lät man ringa i kyrkklockorna. Det kallades "schälarimning" och det fingo den dödes anhöriga själva göra, eller laga några "ringävana" personer dertill. Kyrkväktaren hade ingen skyldighet att göra detta utan särskild ersättning. Ringningen pågick för äldre person i omkr. 15 minuter, för barnlik omkr. 8-10 minuter. Sagesmannen som under en lång följd av år var kyrkväktare i Fryele

har berättat att man i Hultsjö innan man ringde först klämtade några slag. D.v.s. man fattade tag i kläppen med handen och slog den mot klockans brädd.

För man 3 slag på storklockan.

För kvinna 3 slag på mellanklockan.

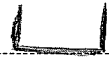
För barn 3 slag på lillklockan.

Man har i Hultsjö 3 st. kyrkklockor
i Fryele endast 2 st. Något av de
första åren på 1900-talet började
man annonsera dödsfall i ortstid-
ningarna. Likaså började en och
annan låta trycka ljudningskort.
Det äldsta tryckta ljudningskort till
begravning som meddelaren sett
är av år 1892, då en min morbror som
var folkskollärare o. kantor och bodde
på St. Ibb, ön Hven, Malmöhus län dog.

och det äldsta från värnansorten
från 1904. Då en hustru till en Hem: äg-
i Sjöåkra dog. Man beklagade döds-
fallet på så sätt: Bodde man avlägret
ifrån den sörjande skrev man beklag-
andet i brev. Annars sade man då
man Träppades: "ja på beklaga
dinn sörj". Min farfar som var
född 1810 har berättat att han då
han var kyrkovärd blev han av
en man som samma söndag hade
begravt sin hustru bjuden på en sup.
Gubbarna gingo vid narsväggen
utanför Fryde kyrka. Farfar sade
till enkomannen: "ja på beklaga dinn
sörj, då" va ett jörä att dinn hustru
sulla" op ifrå de," varpå mannen
varade: "hå, hå, ja, ja, då gåa väl

ann må då bara ja hadda me
caänn. Den döde: Sedan döden inträtt
tillslöt man hans ögon, och lade
ett par stora kopparslantar på ögon-
locken så de blevo fullkomligt slutna.
Underlät man detta, och den dödes
ögon voro något öppna trodde man
att han ville ha någon av sina
anhöriga med sig i döden, det sades
att han "littadä ut" någon.
Hakan på den döde "stättadä" man
upp med en tjock bok, varl. en bibel
eller psalmbok, på det att munnen
skulle vara sluten. Skedde dödsfallet
på natten vakade man sedan hela
den återstående delen av natten.
Det kallades att hålla "likvaka".
Dagen efter tvättades den döde

och rakades om det var manslik.
Det kallades att "ljusätta ut däm-
spå." Liket ifördes rena kläder,
såsom skjorta, kalsonger och strumpor.
Liket lades på ett sofflock tills kista
hunnit anskaffas. Bysnickaren som
vanl. gjorde likkistor behövde en
eller annan dag för att göra en
kista. Sedan lades den döde i kistan
(ljusstälarens) Lik efter kvinna kläddes
vanl. eller ofta i sin bruddräkt.
En man i sin brudgummskjorta.
Ett lakan över liket utom huvud
och armar. Men lärte något
bibelord som handlade om dö
och uppståndelse och sjöng en psalm.
Varefter locket lades över kistan,
och bars ut till ett valt rum, en

ved- eller wagnbod e.d. Det kallades
att "klä" lik, Stjärden mot likluks
var att ställa ett kår med is under
kistan, lägga porris i kistan m.m.
Bland allmogem tog man alltid av
ringar och smycken från den döde.
Likkistorna voro av gran eller furubrädor
och av enkel form och uttyrrel. Höga
och breda vid huvudändan, smalare
och lägre vid fotändan. Järnbeslagen
som bestodo av i vinklar (=) kröpta
järntenar gjorde byrmeder, kistorna
gjordes av en smickare Josef Kanon
boende på ett torp under Käsbyholms
gård, verkade under tiden 1860-1900.
Kistorna målades svart med i lin-
vatten uttrödd kinnrök. Brännvins-
flaskor har man hittat vid om-

grävning av gravar på Fryele kyrko-
gård. Meddelaren har sett ett par sådana
plaskor hos häradsdomaren K. Lignell
St. Ånga, Fryele. De vore av denna form;

() och av omkr. 1 dl. rymd.
Kistan tillslöts och spikades fast
begravningsdagen efter en andakts-
stund som hålles utanför den dödes
dörr. Under denna andaktsstund
hade man av locket så vem som
ville fick se den döde.

Meddelarens mor Kristina Abrahamsdotter
som var född 1849 har berättat att
man fordom i hennes hemort i Fryele
sockens ästra del brukade komma,
uppe ifrån skogshyddan där inga
vägar lämpliga att sammanföra
befara med åkdon ^{femmas} och bära liken.

Meddelarens mormor som var född 1811 hade flera gånger varit med om att bära lik. Kvinnor och män fingo avlöra varandra att bära. Man hade t.ex. ute ifrån socknens sydligaste del omkr. 1 mil till Fryele kyrka. Man bar med s.k. "hampklä" vilka voro av vit linneväv, omkr. 3 alnar långa 10 tum breda. Det fanns sådana "hampklä" som voro speciellt vävda för detta ändamål, men det gick ock att klippa sönder linnekladan i remsor, fälla dess konter och sedan använda dem för ovannämnda ändamål. På de vägar som voro farbara med vagn kördes liken med hästar, par eller enbetyg allt efter råd och lägenhet. Inga särskilda

likvagnar finnas i Fryele. Man kör
med s.k. lastvagn, eller en vanlig
fjädervagn om sommaren, på
vintern om det är slädföre på kälkar.
Man brukar pryda hästens sidor
med granriskvistar. I Värnamo
hade man likvagn på 1890-talet.
Nu använder man likbil som
äges av begravningsbyrån. Likbil
vid begravning i Fryele användes såvitt
meddelaren minns rätt, första gången
1930 då en avliden bonde från Råhult
begravdes. Ulfärdestal, hålles alljämt
i bygden. Det kallas att "läsa ut liket".
Den som håller talet och sjunger
kallas i målet "neakarsstäpräst".
Man läste lämpliga bibelställen och
sjöng någon psalmvers, varefter

kistan spikades igen. Sedan något
10-tal år tillbaka brukar man anmoda
prästen att komma och hålla utfärds-
tal. Utfärd: Då man förde ut kistan ur
huset skulle det ske genom "stora dörr"
d. v. s. huvudingången och med kistans
fotända först. Det berättas om en sol-
dat Läv i Fryele som avled nära
100-årig i början av 1900-talet, i sina
förut^{till}gånkliga meddelade förordningar
om huru det skulle tillgå vid hans
begravning. bl. a. sagt att de inte
finge vända med kistan inne i
huset ty "då få i i svarta ut me"
Det var vanligt att några av den
dödes anköriga, bröder, söner, svägrar
eller kusiner hurs liket. De av dem som
voro närmast släkt till den döde skulle

Bära vid huvudändan.

Begravningsprocessionen var i följande ordning då man åkte: Först likvagnen och sedan de närmaste släktingarna och sedan grannar och andra inbjudna från omlägnare etc. Och då man gick till plats vilket dock ej förekommit på de senare 50 åren, utom de som bodde helt nära kyrkan: Först bärarna med kistan, och sedan de närmast sörjande, såsom: maka el. make till den döde, hans barn, syskon, svägrar och svägerskor, kusiner och grannar. Frånkomma till kyrkogårdsporten sattes kistan ner på ett par därför avsedda pallar i väntan på ringningen. Under tiden ordnade sig begravnings-

följet så: om det var en gift man
man skulle begravas så skulle hans
änka följa närmast efter kistan
ledad av sina barn om hon hade
sådana, i annat fall av ett par andra
kvinnor som voro i släkt med henne
eller den döde. t.ex. svägerskor, systrar
kusiner. Det sades att de "ledde"
den sörjande änkan. Ända till för
ett par årtionden tillbaka var det bruk-
ligt att männen gingo närmast kistan.
Nu är det kvinnorna. Då det höjades
ringa i tornet lyftade bärarna kistan
från pallarna och gingo in genom
kyrkogårdsporten där präst och klockare
mötte och gingo sjungande en psalm
före liktåget till gravplatsen. Präst och
klockare gingo sida vid sida. Bruket före-

kommer ännu. Prestaver har man inte i Fryele, lånar stundom sådana från Värnans kyrka. Men två män brukar gå före kistan. Min far brukade säga att de som gingo före kistan av gammalt i Fryele kallats "hedärs-knopplä". Vid jordfästning i kyrkan möter inte präst och klockare.

Oftast var det vanligt isynnerhet på 1800-talet att man anmodade ett par soldater, klädda i uniform gingo före liket. Då den, på sid. 10 i den nya uppteckning, nämnde soldaten Säv begravdes i början av 1900-talet minns jag att han bars till groven av 6 eller 8 soldater klädda i full uniform. Säv avled under tiden som hörtens regementsörningar vid I:12 på

gingo vid Skillingaryd som då var rege-
mentets övningsplats, och där Lär på
sin tid varit soldat. Skjutning i eller
över soldatgrav finns inlet minne
av i Fryele. Det var endast soldater som
varit med i krig, som hedrades med skjut-
ning vid begravningen. Gjälsvillingar
brukade man begrava ute i skogen.

Ett sådant fall från Fryele är meddelaren
bekant. En dräng frånbyn Gallnäs
som på 1850-talet skar halsen av sig
och blev begravd i Gallnäs skog.

Jordfästning i kyrkan förekommer
sedan år 1920 ~~sommarsid~~ vinterlid
på sommaren vid graven.

Liktal kallas inom orten "likstol."

Prästen hade rätt att taga betalt för
detta. Då meddelarens morfar begravdes

1857 tog prästen 4 kr. för "likstoläm"
För sk. ståndspersoner, prästen m. fl. förekom
begravningsmässan. Prästerna håller
numera alltid griptetal stående vid
kistan (som placerats i koret) före
jordfästningen, om denna sker i kyrk-
an. Tal och psalmsång förekommer
ock ute vid graven. Det hände att
när jordfästningen skedde ute att
de såjande kastade mull på kistan
efter det prästen jordfäst, med spade
vid tiden före 1915, och vid tiden
omkr. 1910 såg meddelaren en äldre
kvinna som vid sin mans begrav-
ning tog med handen mull och
kastade på kistan. Det vanligaste
var dock att kvinnorna hade en
blomma och kastade i graven.

Vid jordfästning i kyrkan står kistan
kvärr inne i kyrkan under högmässan.
De sörjande ha sina platser i kyrkan
under begravningdagen främst,
d.v.s. närmast koret. De sörjande* sitter
under gudstjänsten vid lästämning
men står upp under jordfästningen.
Själaringning strax efter dödsfallet
vid kl. 10-12 fm. i Fryele. I Värnamo
torsdagar 10-12 fm. Bön vid själaring-
ning enl. Kyrkoherde Lindström i Fryele:
"Herre låt ditt eviga ljus lysa för henne
och led henne på den eviga vägen."
Under 1800-talet var det vanligt att
de som ringde skulle ha "ringä-
brännvin". Man ringde vid före
jordfästningen, och efter högmässans
slut s.k. testamentsringning.

(* och hela begravningsföljet.)

Det brukas att de anhöriga skänker en liten penninggåva till kyrkan begravningsdagen. Det kallas=Testamentspengar. Kyrkoherden kungör från predikstolen att vid N.N:s begravning har givits t.ex. 2 kr. till kyrkan och 1 kr. till de fattiga. Då min morfar begravdes 1857 kostade gravöppningen 1 kr. och i testamentspengar gavs 1 kr. Förelusd av liktåget: Luckor i liktåget mellan skjutsor och gående betydde att någon från byn snart komme att dö. Vi på snart aranna "hit i jern" hette det i så fall.

Begravningskalas: Förekom i äldre tid, och även nu. Jag har i en del handlingar från olika tidsperioder sett att de kunde i kostnad variera

betydligt. Ett begravningskalas
år 1857 kostade 25 kr. under det att
ett vidant 1880 kostade 150 kr. och ett
annat år 1895 kostade 121 kr.

Den kalas hölls (och hållas) efter
begravningen. Kunde på 1880-talet
och före den tiden vara i ett par
dagar. Släktingar, grannar,
underlydande tonåringar (och på 1860-
talet även rotens soldat) stundom
även präst och klockare voro gäster.

Kalaset kallades "jorpl" roten eller
området varifrån gästerna voro
kallades "jorplslavne" och lik-
följet "jorplsstat" på genuint
frysländskt. Gästerna hade pärning
(massäkk) med sig, de som bodde
i byn sände till begravningsgården dit

"massäckabara" kvällen före
begravningsdag. Denna sed förekom-
mer i stort sett ännu 1949. Vid det å före-
gående blev omnämnda begravnings-
kalaset från 1880 hade man vid
jag minnas 5 kannor brännvin
förent med maten att bjuda på.

Öppitvaror förekommer dock inte
numera, icke ens vin, vid dylikt
tillfälle. Innan middagen började
klappade värden i händerna och
sågöf tystrar varpå han lärte
en bordsbön, (förekommer ännu)
 varefter man började äta. Det var
kraftig mat de hade vid begrav-
ningskalasen för i tiden. Min far
som var född 1849 brukade berätta
att man vid begravningskalasen

på 1880-talet och även före denna
tid, kunde ha bakat bröd efter en
hel tunnna råg (= vikt omks. 120 kg.)
Så hade man potatis, lutfisk
pundtals, kött efter ett nötkreatur
fläsk efter ett vin, ostkakor, sötostar
fruktkorpa m.m. så sköljde man
ner allt detta med brännvin, och
hembruggat maltöricka. Efter middag-
en sjöngs "Hur tomt är allt vad
världen har, hur kort den nöje varar."
Så steg man upp från bordet och gick
ut en stund på gårdsplanen, besåg crea-
turen i ladugården, gårdens åker och äng
o.s.v. När man sedan kom in
var matbordet av röjdt röktobak
som man kallade "kadus" samt
lerpipor kom fram och det rökades

och pratades värre. Serpionerna
kostade endast 16 skilling pr. dussin
på 1860-talet, och dessa såväl som
tab-aken bestods av begravnings-
gårdens folk. Ännu förekommer
det stora begravningskalas i orten.
Efter begravningen skulle dödgrävar-
en och även hjonens i fattighuset, och
andra fattiga som inte varit bjudna
till begravningskalaset ha några
smakbitar av maten.

Kyrkogården i Fryele är inhägnad
av en omkr. 1 m. hög stenmur som
kallas "ringmur". I början av 1900-talet
satte man upp på ringmuren upp
1/2 m. långa järnstolpar mellan
vilka spändes en flat spiralvriden
galvaniserad järntråd. Stolpar och tråd

numera bottagna. Kyrkogården
fylld med jord jäms med ringmuren.
En del av gravhöjarna vid Fryele-brunn,
(förhistorisk pamlemning, eller gravhöj
från något kring) blevo under 1800-talet
körda till Fryele kyrkogård och använda
som fyllning. Det sägs att man då
i dessa gravhöjars påträffat kanon-
kulor, knivbajonetter m.m. (enl. uppgift
av smeden Fridolf Ingelsten, Strömsdal
Fryele född 1876. död 1948.) Vidare finnas
två par portar. De vid västra ingången
är gjutjärn gjorda vid Huseby bruk i
Kronobergs län något av de första
åren av 1800-talet. De vid södra
ingången äro av smitt järn och
av okänd ålder och tillverkare.
På kyrkogården voro utmed ring-

muren planterade askträd som
har stått kvar tills för något tiotal
år sedan då de togs ner. De voro väldigt
stora då. I deras ställe har planterats
almträd. Likföljena ingår alltid genom
västra ingången.

Gravplatser. Häradshövding J. F. Ekman
på Värbyholm skänkte på 1880-talet en
konsum tillhörig utjord belägen intill
kyrkogården. Denna utjord användes
till kyrkogårdens utvidgande och därför
förbehåll sig E. fri gravplats för sig och
sin familj. E. avled år 1885 och blev begravd på
Fryele kyrkogård. Även hans fru och flera av
hans barn äro der begravna. Vid tiden omkr.
1910 började man sälja gravplatser.

De som inte köper gravplats bliva begravna
"i linjen" som det heter, och gravplatser

blir ånyo omgrävd, och lik begravet där
vid nästa omgrävning, vilket vanl. blir
vart 20 eller 25:te år. Dödfödda barn pläjas
man begrava tillsammans med något
annat lik, i en och samma grav.

Opullgångna fester: (hummelagääskorra)
brukade man förr i tiden lägga i en
liten trälåda och skjuta in genom ett
lufthål i kyrkomuren, d.v.s. under kyrkans
golv. Hur man nu förfar i dylikt fall
är meddelaren obekant. Man ansåg
förr att det var mera hedervärdt att
bliva begravd på kyrkogårdens södra
del. Grav: Graven grävdes i god tid före
begravning, eller bisättning. Kyrkväktaren
grävde graven. När det var djup tjäle
kunde man få spränga med dynamit
annars hugg man med yxor, karp ed. hål

på Tjälkorpas. Graven skulle vara 3 alnar djup, men det var inte alltid man höll detta djup. De vid gravgörning fannna benen, skattade man efter begravningen ned i graven. "da dpa sa begrava di dpa" sa kyrkovaktaren Jonas Rydstedt i Fryele da han en gång på 1890-talet tillfrågades därom. På 1890-talet började man kläda graven med granris: (talla gravarna). Begravningsgästerna skyfflade igen graven. Kyrkan tillhandahöll skyfflar och spade. Gravarna grävs i riktningen öster-väster. Gravvårdar. Den äldsta gravvården på Fryele kyrkogård (avbildad å sid. 37) är från 1600-talet och av sten. Vidare finnas några av smitt järn och några av gjutgods. Träkörs finnas inte några numera.

Den första gravvården av huggen och slipad granit upprättades i slutet av 1890-talet över kontorn och folkskolläraren Lignell i Fryele.

På 1890-talet en av marmor på Häradshövding Ekenmans gravplats.

De första granitgravvårdarna var tillverkade på stenhuggerier i Jönköping och Växjö. En gravvård med dödsfotografi bakom glas finnes.

Den är från 1920-talet.

Enl. ett stämmobeslut har man rättighet att flytta undan gravvård där graven ej vårdas, detta har dock endast skett i några fall. Det är några gravkors av gjutjärn över forna prästmän som man flyttat och satt i rad på särskild plats i kyrko-

gården. Gravrmyckning: Samliga gravar är med gravkullar där man sommartid får blommor antingen planterade eller också i vasar. Andra åter har gravplaten singlad och å sådana gravplattor sätter man sommartid ut blommor i krukor eller i vasar. Till "morsdag" brukar man ha gravarna prydda och iordning. De på 1890-talen vanliga plåt- och pärkkransarna, och allaslags konstgjorda blommor förekommer inte nu. Brinnande ljus förekommer inte på gravarna här. Ej heller eldhezängelse. På plattor där personer ombkommit genom bråd död, kastade man en hög bestående av sten, ris och träpinnar.

Det kallades "öfferkast". Endast ett
dylikt finnes meddelaren veterligt i
Fryele vid Råhults västra äbro.
Där en kvinna, på väg till jultoten
i Fryele kyrka på 1700-talet blev
ihjältriven av vargar. Bårhus finnes
inte i Fryele. Då någon dött i en gård
veptes alla speglar om med en vit
duk. I rummet där den döde låg
i kistan satte man in enbuskar i
rummets hörn och vid kistan
brunno ljus. Locket togs av kistan
så vem som ville fick gå och se den
döde. Jag minns att så var då
min farmor dött 1895. Utanför
dörren satte man upp granbuskar
i två rader, och mellan dessa rader
bredde man på marken ett

grankvistar i form av ett kors,
och en ram av grankvistar omkring.
Vidare packade man av gran-
kvistar i korta bitar som hackeke
och strödde ett stycke bort på
vägen där likläget skulle draga
fram. Var det ett barn som dött
skulle granbuskarnas toppar vara
obrutna, ett äldre, brutna toppar.
Bärgport av lötkvistar över väg
där liktåg skulle passera väg jern
endast en gång i början av 1890-
talet, då en avliden fru från
Käskyholm skulle begravas.
Kransar och minnestavlor:
Kern som började med begrav-
ningskransar vet man ej. De första
meddelaren sett var av mjölönris

med enkla hängjorda pappersblom-
mor. Det var på 1890-talet vid min
mormors begravning. Minnestavlarna
tro jag är äldre. Jag innehar en sådan
på ett ark gräppar i storlek 20x22 cm.

Ark med följande text i vanl. handskrift:

"Carl Wector Johanneson

från Bygget

Född den 16 augusti 1839 död den 9 augu.
1844.

Lilla du som menlös fann din graf
för åren, Lik späda blommor
som föll af oss våren! Du i det stilla
gick ner, du lilla, förnufts^{hunnit}skandets
förstånd förvilla.

Förnuftska läror fått din själ bedraga
du mände Herren gud så väl behaga
att dig förvara. Från elsköns fara
(* än kranar)

han upptog sig i bland sin ängslsamhet.
Svenska psalmboken n:o 593. 1. 2. versen "
Å arkets yttre kantar är ritad en västman.
I Värnans Hembygdsförenings samlingar
har jag sett minnestavlor över döda,
med klippa och klustrade blommor m.m.
gjorda av en fru Källström i Värnamo.
Minnestavlor i liknande utförande finns
i ett hem i Tryde. De äro gjorda på 1860-talet
av en då 90-årig kvinna från Byarum i. 2.
Sorgdräkt: Svarta kläder. Kvinnorna
svart klänning och kappa (i äldre tid kort
 kallades "koppa") på huvudet svart
silkeschallätt. Sörghatt svart, ~~stef~~
i början av 1900-talet. Slöja något
senare. Männens sorgdräkt i huvud-
sak = brudgumsdräkten. Svarta byxor
och väst. Samt svart rock "schpätta-

räkk". Under de senaste 20 åren
"prakk". De förste i Frysk som använde
eller var klädd i "prakk" var en man
vid namn Petter. Han ville vara fin
och skaffade sig prakk på 1860-talet.
Eftersom detta var ett så gott som okänt
klädesplagg då, fick man genast öknam-
net "schrättapälla" och detta namn har
även hans efterkomlingar fått i arv.
Männen hade vidare svarta höga
hattar. Barnens sorgdräkt var också
svart. Sorgtiden varade ett år.
Under denna tid skulle de sörjande
inte stiga upp i kyrkan under text-
läsning, eller då "Allena Gud i him-
melrik" sjöngs. Ej heller var det
brukligt att en enkling eller enka
gifte om sig under sorgeåret.

Gå bort på ljudning under sorgåret
kunde man, men ej på dans, dryckes-
gillen c.d. tillställningar.

Borgerlig begravning tode inte, efter var
meddelaren kunnat finna ha förekom-
mit i Tryele. En av de första frikyrk-
liga begravningarna förekom i Värna-
mo den 6 jan. 1892. Jag citerar här
utdrag ur utslidningarna från
denne tid: "En stilla likbezängelse
hålls i lördags i Värnemo då stoftet
efter avlidne K. Axel Hägg jordades i
Värnemo. Under sin sjukdom och
på sitt dödsbädd hade den avlidne
som under många år tillhört
en friförsamling uttalat den
önskan att hans jordafärd måtte
företagas utan pomp och slät

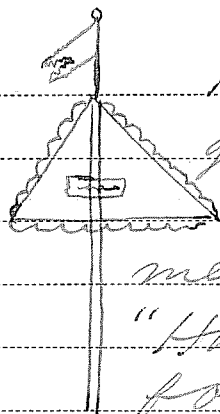
och att han i stillhet måtte varda
nedmyllad utan klackklang och yttre
artentationer samt att blott några
trospörvanten och hans arbetare
måtte anmodas att visa honom den
sista Gärsten." Så skedde ock.

Närmast efter liket gingo den av-
lidnes maka och några anhöriga
samt den till ett 40-tal uppgående
fabrikspersonalen. Sedan kistan
som bars bl.a. av den avlidnes
4 bröder nedränkts. Gjöng en folk-
skollärare Veber från Åneby en sång
läste några verser ur bibeln och ledde
i bön varefter akten var slut.

Ett par dagar efter upplyses jönk-
Parten: "I går strax innan gudsGärsten
i Värnans kyrka tog sin början

blev liket jordfäst av pastor: Värnans
enligt kyrkans ritual."

Hägg som inflyttat till Värnans
från Sandjö s:m, grundade till-
sammans med fabrikör C. Sundberg
Värnans stol- och möbelfabrik.

På Fryde kyrkogård finnes en
gravvård av smittjärn och av
utseende som vidstående teckning
med följande inskription:

"Här vilar Sven Gustafsson, Förelbo
född år 1747 död år 1819"

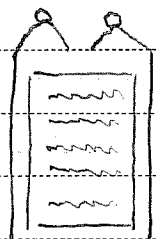
En traditionen blev han ihjälbruten
av vargar.

En annan gravvård och av ingefä-
rarna utgörande här inskriptionen

"Johan Johansson f.d. 6 juli 1740

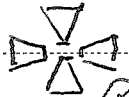
död d. 1 maj 1805

från Lella Hyllan.

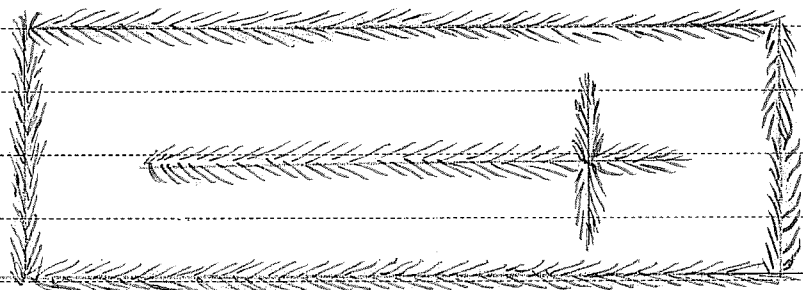

Gravvård av sten från 1600-talet
på prästkyrkogård.

37

På Wätters kyrkogård (Östbo h.c. jönk. l.)
har jag funnit en gammal grav-
vård av sten. Allra överst på stenen
äro inhuggna 3 st ansiktsmasker
och därunder ett kors samt
inskriftionen "Sid Esp. Bonob
'V's g i 'V' i KON."

Midtpör gårdarna där liktåget kommer
att passera, och där en liten skogsväg
eller stig leder ut till vägen för liktåget.

från top, eller backstugor i skogen
lägger man ut ett kors med ram
omkring, allt av granriskvistar.

Somliga sätter också upp små granbuckor
utmed ramens långsidor. och så vill
på detta enkla sätt hedra den avlidne.

Den här vackra ser Torde var urgam-
mal inom orten, och lever kvar
ännu, i såväl Bygeln som socknarna
runt om i värmanorten.